

- Егер импорттаушы мемлекеттік агент немесе халықаралық компания болмаса, қарызды өтеуге банк немесе форфейтер үшін қолайлы мемлекеттік орган сөзсіз және қайтарымсыз кепілдік беруі керек.

Демек, форфейтинг ұзақ мерзімді және қымбат жобаларды жүзеге асыруға қаражат жинау мақсатын көздейтін ірі кәсіпорындар үшін ең тиімді деп қорытынды жасауға болады.

Әдебиеттер

1. Хачпанов Г.В. Форфейтинг как механизм финансирования международной торговли // Сервис в России и за рубежом. – 2010. – №36
2. Гурьянов С.А. Маркетинг банковских услуг / Под общ. ред. д.э.н., профессора Томилова В.В. – [Электрондық ресурс]. – <http://www.marketing.spb.ru/read/m15/9.htm>
3. [Электрондық ресурс]. – <https://natalibrilenova.ru/factoring-i-forfejtinkak-formyi-kreditovaniya-vneshnej-torgovli/>.
4. ҰЛТТЫҚ СТАТИСТИКА БЮРОСЫ [Электрондық ресурс]. – <https://stat.gov.kz/ru/industries/economy/foreign-market/publications/104041/>

Жарылғапова Ж.Ж., Мадикан З.А., Жаукарбекова А.А., 3 курс
(Қарағанды Бөкетов университеті)
Ғылыми жетекші – э.ғ.м., аға оқытушы Топшахова Г.Р.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА СӘН-САЛТАНАТҚА САЛЫНАТЫН САЛЫҚТЫҢ ДАМУ БОЛАШАҒЫ

Экономиканың тұрақты өсуі салық саясатының түсінікті және болжауға болатындай етіп жүргізілуіне тікелей байланысты екені анық. Осы тұста Президент айтқан сән-салтанат салығы туралы әңгіме біздің қоғамда соңғы бірнеше жылда кеңінен айтылып келе жатқанын атап өтуге тиіспіз. Тіпті депутаттардың да Үкіметке арнайы сауал жолдағаны есімізде. Халық қалаулыларының пікіріне сүйенсек, ауқатты қазақстандықтар халық алдындағы әлеуметтік жауапкершілікті сезінуі керек және өз байлығын елдің дамуына бағыттауға тиіс.

Жалпы айтатын болсақ, сән-салтанатқа салынатын салық - тек аса қымбат деп есептелетін белгілі бір өнімдерді (жылжымайтын мүлік және автокөлік) немесе қызметтерді сатудан алынатын салық [1].

Сән-салтанатқа салынатын салық сатып алу бағасының пайызы ретінде немесе белгілі бір деңгейден жоғары соманың пайызы ретінде алынуы мүмкін. Мысалы, бұл салық түрі 1 млн. АҚШ долларынан астам сомаға жылжымайтын мүлікпен мәмілелерден немесе 70 мың АҚШ долларынан астам сомаға автомобиль сатып алынған жағдайда алынуы мүмкін.

Салық салынатын өнімдер екінші дәрежелі болып саналады немесе тек ең бай азаматтарға ғана міндетті болады. Сән-салтанатқа салынатын салықтар әдетте екі санатқа бөлінеді:

Біріншіден, ол темекі және спирттік ішімдіктер сияқты өнімдерден алынады және оны өзінің кірісіне қарамастан әрбір сатып алушы төлейді. Қарсылық білдірген адам оны сатып алудан бас тарта алады. Салықты енгізе отырып, үкімет осы өнімдерді пайдалануға кедергі келтіреді және оларды сатып алуды жалғастырып жатқандардың табысын арттырады.

Екіншіден, тек ең бай тұтынушылар ғана сатып ала алатын сән-салтанат тауарларына салынатын салықтар [2].

1-кесте

Сәнді заттарға, үстеме кірістер мен тұтынуға салық салудың әлеуметтік-экономикалық салдары [3]

Артықшылықтары	Кемшіліктері
1. Салық жүйесінің фискалдық функциясын күшейту. Мемлекеттік бюджет кірістерін ұлғайту	1. Сән салтанат салығын басқару шығындары оны өндіріп алудан түскен кіріс сомасынан асып кетуі мүмкін

2. Салық салудың реттеуші әсерін арттыру: - халықтың түрлі топтарының әлеуметтік экономикалық жағдайын теңестіру; - тұтыну деңгейін реттеу.	2. Салықты енгізу елдегі инвестициялық белсенділік пен инновация деңгейін төмендететін факторға айналуы мүмкін
3. Салық реттелетін және тиісті деңгейлердің бюджеттеріне түсетін жағдайда, субұлттық деңгейдегі билік органдарының салық өкілеттіктерінің ауқымын кеңейту.	3. Салық инвестицияларға және капиталдың елден кетуіне әкелуі мүмкін
	4. Қымбат тауарларды ішкі тұтынуды қысқарту, оларды шетелден жаппай сатып алу
	5. Мемлекеттің белсенді, еңбекке қабілетті, аумақты бөлігінде эмиграция процесінің күшеюі

Қазақстан Республикасында сән-салтанат салығын 2024 жылдан бастап енгізу жоспарлануда. Ведомствода қазір сәнді заттарға салық салуды арттыру бойынша жұмыс жүргізілуде. Қазақстанда сән-салтанат салығы белгілі бір жоғары құны, тіпті инвестициялық құны бар жылжымайтын мүлікке, көлікке және басқа да сән-салтанатқа салынады. Яғни, бағаға байланысты градация болады. Мысалы оларға яхталар, спорттық көліктер, шетелдік виллалар, жеке ұшақтар жатады. Шартты түрде салық салынатын көліктің құны 100-150 мың доллардан басталады, одан да жоғары болуы мүмкін. Бізде ел бойынша 60 миллион теңге тұратын автомобильдер өте көп. Бұл жылжымайтын мүлікке де қатысты, яғни ол сәйкесінше жоғары бағаланады.

Сән-салтанат салығын енгізудің артықшылықтарын толықтай түсіну үшін өзге мемлекеттердің мысалын қарастырайық. Бұл салық түрі Еуропада XVII-XVIII ғасырларда пайда бола бастаған. Толығырақ 2-кестеден көре аламыз [4].

2-кесте

Шетелде қолданылатын сән-салтанатқа салынатын салық нысандарының үлгілері

Мемлекет	Салық формасы
Жылжымайтын мүлікке салынатын салық	
Англия	Жылжымайтын мүлікке елтаңбалық алым: құны 125-250 мың фунт стерлинг жылжымайтын мүлік үшін - 1%; құны 250-500 мың ф. ст. мүлік үшін - 3%; құны 500 мың ф. ст объектілер үшін - 4%; құны 1,0 млн. - 5% (жылжымайтын мүлікті сатып алу кезінде төленеді)
АҚШ	Мүлік салығы: бір жылдағы нарықтық құнның 1-2%. Прогрессивті ставкалар бойынша мүлік салығы: төмен құны бар жылжымайтын мүлікке 18%; құны 3 миллион доллардан асатын жылжымайтын мүлікке 55% дейін.
Италия	Ұзындығы 14 м-ден асатын яхта иелеріне салынатын салық (Сардинияда енгізілген).
Қытай	Жылжымайтын мүлік салығы, екі жылдан аз уақыт бұрын сатып алынған тұрғын үй салығы: мәміле сомасының 10-15%
"Сән-салтанатқа" салынатын салық	
Франция	Мемлекеттерге ортақ салық: құны 1,3 миллион еуродан 3 миллион еуроға дейінгі мүлікпен 0,25%; құны 3 миллион еуродан асатын мүлікпен 0,5%. Үстеме табыс салығы: жылына 1 миллион еуродан астам кірістің 1%
Швеция	Байлық салығы: 2007 жылға дейін жалғызбасты адамдар үшін -1,5 млн швед кронынан астам жинаққа 1,5% (214 мың АҚШ доллары). АҚШ); отбасылық ерлі-зайыптылар үшін 3 млн кроннан асса 1,5%

Бұл мәліметтер ішкі салық саясатын қалыптастыру процесі елдің экономикалық және қаржылық жүйесінің ерекшеліктерімен, оның тарихымен, тұтыну мәдениетімен, қалыптасқан дәстүрлермен және басқа факторлармен байланысты деген қорытындыға әкеледі.

Қорытындылай келсек, тиімді салық салу жүйесін құру және жаңа салықтарды енгізу немесе қолданыстағы параметрлерді өзгерту арқылы салық заңнамасын түзету өте күрделі мәселе. Мұндай салықты енгізу перспективалары мен ықтимал салдарларға терең экономикалық талдау қажет.

Бұрын көрсетілген мән-жайлар салықтар мен алымдардың құрылымын күрделендірудің орнына салық төлемдерінің жаңа түрін (салық салу объектісін айқындау тәртібіндегі проблемалармен сипатталатын сән-салтанат салығы) енгізу арқылы мемлекет жеке тұлғалардың кірістер деңгейін және артық тұтыну көлемін салықтық реттеу міндетін радикалды емес түзетулермен шеше алады деген қорытындыға әкеледі. Аталған өзгерістер мемлекеттік баж, жеке тұлғалардың мүлік салығы, жер салығы, акциздік (мысалы, қымбат зергерлік бұйымдарға қатысты) және азаматтардың табыс салығы бөлігінде енгізілуі мүмкін.

Әдебиеттер

1. Финансово-кредитный энциклопедический словарь. — М.: Финансы и статистика, 2019
2. Шакирова Р.К. Налоговая политика в системе государственного антициклического регулирования // Модернизация национальной экономики: проблемы и решения: коллективная монография. М.: ООО «ЭКЦ «Профессор». 2021. С. 377–403.
3. Гринкевич А.М. Теоретические подходы к формированию эффективно-справедливой налоговой системы // Вестн. Том. гос. ун-та. Экономика. 2022. № 4 (20). С. 131–137.
4. Николаева Е.В. Сравнительный анализ налога на роскошь в зарубежных странах. Оценка перспектив для России // Экономика и менеджмент инновационных технологий. 2021. № 5 [Электронный ресурс]. URL: <http://ekonomika.snauka.ru>

Жарылғапова Ж.Ж., Тілеубек Д.А., 3 курс (Қарағанды Бөкетов университеті)
Ғылыми жетекші – э.ғ.м., аға оқытушы Тиштыкбаева А.Ж.

ИСЛАМДЫҚ ҚАРЖЫ СЕКТОРЫ ЖАҒАНДЫҚ ҚАРЖЫ ИНДУСТРИЯСЫНЫҢ ЕРЕКШЕ САЛАСЫ

Исламдық қаржыландыру немесе исламдық банкинг шарифат (ислам құқығы) заңдарына бағынатын қаржылық қызметке жатады. Исламдық банкингтің екі іргелі қағидасы – пайда мен шығынды бөлісу және несиені берушілер мен инвесторлардың сыйақы алуына және төлеуіне тыйым салу. Дүние жүзінде ислам қағидаларын ұстанатын шамамен 520 банк пен 1700 инвестициялық қор бар. Исламдық банкинг 70-ке жуық елде қолданылады. Исламдық банкинг соңғы 50 жылда тұрақты түрде өсті. Қазіргі уақытта Ұлыбританияда Wahed, Kestrl, Nomo және Alif сияқты жаңа ислам финтех компанияларының толқыны бар. Олар АҚШ, Малайзия және Кувейтте өз жұмысын бастады, бұл исламдық банкингке сұраныстың артып келе жатқанын көрсетеді [1].

Дәстүрлі банктік жүйелер мен исламдық банкинг арасындағы негізгі айырмашылықтардың бірі – исламдық банкинг өсімқорлық пен спекуляцияға тыйым салады. Шарифат майсир деп аталатын алыпсатарлық пен құмар ойындардың кез келген түріне, сонымен қатар несиенің пайызын алуға қатаң тыйым салады. Осылайша, исламдық банкингті этикалық инвестициялаудың мәдени ерекше түрі деп санауға болады [2].

Айталық, кәсіпкер нан өнімдерін өнірумен байланысты өз бизнесін бастағысы келеді, бірақ онда наубайхана салуға жеткілікті капитал жоқ. Кәсіпкер ислам банкіне хабарласып, оларды өзінің жобасына инвестиция салуға сендіре алады. Банк оның бизнесін қолма-қол ақша немесе активтер арқылы қаржыландырады. Содан кейін ол наубайханадан түскен пайданың